

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN

RIJKSUNIVERSITEIT GENT
Seminarie voor Vlaamse Dialektologie
Blandijnberg 2
9000 GENT
(tel: 091/25.76.71 toestel 4104,4516)

Vragenlijst 48
januari 1989

HET SCHAAP (2)

Dialekt van : (stad,
dorp, gehucht, wijk, (gemeente) (prov)

GESPROKEN DOOR :

OPGETEKEND DOOR :

Naam :	Naam :
Geboorteplaats :	Geboorteplaats :
Geboortejaar :	Geboortejaar :
(vroeger) beroep :	Beroep :
Geboorteplaats vader :	
Geboorteplaats moeder :	
Volledig adres en telefoonnummer	Volledig adres en telefoonnummer
.	
.	
.	

Beste medewerker,

In deze vragenlijst worden alleen begrippen gevraagd die verband houden met het kweken van schapen in het algemeen, niet met het hoeden van schapen en het herdersberoep. Die zijn het voorwerp van een aparte vragenlijst die we u desgewenst kunnen toesturen.

Deze vragenlijst moet dienen voor een dialektwoordenboek. Wil u er dus zorg voor dragen dat u steeds woorden geeft die in uw dialekt gebruikelijk waren of zijn. Tracht de dialektuitspraak zo goed mogelijk weer te geven. Maak u echter geen zorgen als dat soms moeilijk blijkt te zijn. Elke aanduiding, hoe onvolmaakt ook, is welkom.

De vragenlijst is opgesteld voor heel Oost-, West-, Frans- en Zeeuws-Vlaanderen; raak dus niet ontmoedigd als u op bepaalde vragen niet kan antwoorden. Sommige woorden kunnen in uw streek reeds lang verdwenen zijn; misschien was de zaak zelfs onbekend.

U zou ons ook zeer helpen indien u ons zou wijzen op voorwerpen, handelingen of gewoonten die wij over het hoofd hebben gezien. Opmerkingen kan u altijd op een apart blad bijvoegen.

Mogen wij u vragen de lijst in te vullen voor slechts één plaats en niet voor een hele streek? Geef dan de dorpsnaam op van vóór de gemeentefusies. U vult dus bijvoorbeeld in voor Zeveneken, gemeente Lochristi of voor Kemmel, gemeente Heuvelland.

Dank bij voorbaat.

2.

Voederen

1. het plantaardig voeder dat 's winters aan de schapen gegeven wordt; het kan bestaan uit gras, hooi, bieten en andere knol- of wortelgewassen ?	
2. het voeder dat bestaat uit granen, zaden en/of peulvruchten ?	
3. het voeder dat door een veevoederfabriek is bereid spèciaal voor schapen ?	
4. de voederbak voor schapen in de stal of in de wei ?	
5. het houten of ijzeren traliewerk in de stal of in de wei, waarin hooi, stro of groen-voer voor de schapen wordt gelegd ?	
6. Hoe heet een vast winterverblijf voor schapen ?	
7. een omheinde ruimte, meestal bij een grote schaapstal, waarin de schapen bijeen gedreven kunnen worden ?	
8. de grote deur van de schaapstal die gewoonlijk uit twee helften bestaat ?	
9. de bovenste helft van een schaapstaldeur ?	
10. de onderste helft van een schaapstaldeur ?	
11. het afzonderlijk hok in de schaapstal voor een schaap dat pas gelammerd heeft ?	
12. een overdekte ruimte die aan één of meer zijden open is en waarin de schapen vrij kunnen rondlopen ?	
13. een (verplaatsbare) schutting van planken om de schapen tegen de wind te beschermen ?	
<u>Merkttekens aanbrengen</u>	
14. het aanbrengen van een teken op de wol van een schaap door middel van een kleurstof ?	
15. het voorwerp waarmee dat gedaan wordt ?	
16. dat merkteken zelf ?	
17. het aanbrengen van een merkteken in de oren ?	
18. een knipje in de oren om de leeftijd aan te duiden ?	
19. het dubbele metalen plaatje met een nummer op dat in het oor van een schaap wordt geknepen ?	

20. de tang waarmee dat gebeurt ?

21. een genummerd plastic of houten plaatje dat aan een touwtje om de hals van een schaap wordt gehangen en dat dient ter identificatie ?

I. VOORTPLANTING

Hoe heet in uw dialect :

22. het bevruchten door het mannelijk dier ?

23. het laten bevruchten van het vrouwelijk dier door het mannelijk dier ?

24. bronstig, geneigd tot paring, gezegd van de ooi ?

25. verlangend naar de paring, gezegd van de ram ?

26. de tijd dat de ooi bronstig is ?

27. opnieuw bronstig worden als de ooi niet bevrucht is ?

28. een ram die speciaal gehouden wordt om ooiën te bevruchten ?

29. de riem om de borst van de ram gehouden en waaraan een gekleurd krijtje bevestigd is, dat de ooi moet kleuren die gedekt wordt ?

30. het gekleurde krijtje dat hieraan bevestigd is ?

31. de schort om de romp van de ram gebonden om te beletten dat hij zou dekken ?

Geslachtsdelen

32. het uitwendige geslachtsdeel van de ooi, waarlangs ze urineert en waarlangs de lammeren geboren worden ?

33. het inwendige lichaamsdeel van de ooi waarin de vrucht zich ontwikkelt ?

34. het uitwendig geslachtsorgaan van de ram.

35. de zak waarin de teelballen zich bevinden ?

36. één teelbal ?

4.

37. Hoe zegt men van een ooi dat ze bevrucht is na dekking ?

38. Hoe zegt men van een ooi dat ze niet drachtig is ?

39. Hoe heet de periode tussen de dekking en het werpen van één of meer lammeren ?

40. een ooi die één maal gelammerd heeft en daarna onvruchtbaar geworden is ?

41. onvruchtbaar, gezegd van een ooi ?

42. een schaap dat te oud geworden is om nog geschikt te zijn voor de voortplanting ?

43. het ter wereld brengen van één of meer lammeren ?

44. met de stuit of achterpoten naar de baarmoedermond gekeerd zijn, gezegd van het lam ?

45. een ongebooren lam dat voor de geboorte verkeerd ligt, d.w.z. met de achterpoten naar de baarmoedermond gekeerd ?

46. de ooi helpen bij het lammeren ?

47. de vliezen met de moederkoek en navelstreng die na de geboorte afgescheiden worden ?

48. het afscheiden van de nageboorte ?

49. het slijm en bloed, eventueel ook etter die na de geboorte afgescheiden wordt ?

50. het afscheiden van het bovengenoemde ?

51. een zwellende uier krijgen juist voor de geboorte van het lam ?

52. melk drinken bij het moederschap, gezegd van het lam ?

53. melk geven, dat lam laten zuigen, gezegd van de ooi ?

54. de eerste melk na het lammeren ?

55. de melk die een moederschaap geeft aan haar lam ?

56. de eerste ontlasting van een pasgeboren lam ?

57. een lam dat geen moeder heeft ?

58. een lam dat door het moederschaap niet aanvaard wordt ?	
59. het niet aanvaarden van het eigen lam ?	
60. een moederschaap dat een vreemd lam zoogt ?	
61. een lam dat bij een vreemde moeder zuigt ?	
62. een lam bij een vreemde moeder laten zuigen ?	
63. een toestel om lammeren kunstmatig te zogen. Gewoonlijk is het een bak waaraan een of meer fopspenen bevestigd zijn die verbonden zijn met een melkrecipiënt.	
64. melk geven met een zuigfles aan een lam ?	
65. het lam het zuigen ontnemen, van de moeder afzonderen om niet langer te laten zuigen ?	
66. Hoe zegt men 'een jonge ram castreren' in het algemeen ?	
67. castreren door de teelballen weg te snijden ?	
68. castreren door de zaadstreng af te klemmen of dicht te nijpen ?	
69. de tang om de zaadstreng af te klemmen ?	
70. een onvruchtbaar gemaakte ram ?	

Ziekten

a) Aandoeningen en ziekten aan de benen en voeten

Hoe heet in uw dialect :

71. een met bloed gevulde huidopzetting aan de klauwen die vaak ontstaat wanneer de schapen op kiezelsteentjes lopen (dial. *blein, bleen, blaar*)
72. Rotkreupel. Een besmettelijke ziekte bij schapen en geiten die begint met een ontsteking van de huid tussen de klauwen : het ontstekingsproces zet zich voort onder de hoornlaag, waardoor een groot deel van de klauw los komt. Gewoonlijk zijn meerdere voeten aangetast. De ziekte komt het meest voor als de schapen op vochtige weiden lopen. (dial. *stinkpoot, rotpoot, polderpoot, hinker, hunker*)

73. Tussenklauwontsteking. In de tussenklauwspleet ontstaat meestal na een kwetsuur een slepende ettering. De poot is warm, pijnlijk en gezwollen. Het dier mankt.
74. Mond- en klauwzeer. Een virusziekte die bij alle spleethoevigen voorkomt. Typische letsels zijn blaren in de mond en in de tussenklauwspleet.

b) Aandoeningen en ziekten van de huid en de bek

75. Besmettelijk ecthyma. Een virusziekte die op de lippen en snuit blaren veroorzaakt die eerst een wratachtig uitzicht hebben en daarna opdrogen in korsten. Ook de mond- en keelholte kan ontstoken zijn. Doorgaans een ziekte met mild verloop waarvan de symptomen op de lippen sterk lijken op die van mond- en klauwzeer. (dial. *mondeusel*, *zere bekjes*, *spruw*, *schuil*, *muilschurft*, e.a.)
76. Schurft. Een besmettelijke huidaandoening door de schurftmijt. Het schaap heeft jeuk en woluitval, het gaat zich schuren en beschadigt zo de huid nog meer, tot er korsten ontstaan.
77. Hoe noemt men in uw dialect het oor van een schaap dat door een oormerk of een hondebeet gescheurd of gebroken is ?

c) Aandoeningen en ziekten van de ingewanden

79. Diarree	
79. Diarree hebben	
80. Leverbotziekte. Ziekte veroorzaakt door een platte worm die in de gangen van de lever leeft. De schapen lijden aan bloedarmoede, de wol wordt grauw en laat gemakkelijk los. De oogslijmvliezen zijn bleek. De ziekte komt vooral voor bij het grazen op vochtige weiden en schorren; ze kan bestreden worden met pillen of poeders.
81. Enterotoxemie. Deze ziekte komt nogal eens voor bij schapen die een rijke voeding krijgen en meestal bij jonge dieren. Een lebmaagovervulling is een geschikte kweekhaard voor een bacterie (*chlostridium Welchii* type D) die een inwendige vergiftiging veroorzaakt. (Zie verder volgend blad)

Eerst zijn de dieren suf, daarna springen ze plotseling op, draaien rond en vallen neer. Ze blijven liggen met achterovergeslagen kop en maken spastische bewegingen. Daarop volgt coma en dood. (dial.seskens, konvulsiën, e.c)

82. Maag en darmwormen ?

83. een middel tegen maag- en darmwormen ingeven ?

84. Trommelzucht. Een aandoening die bij schapen vaak na het scheren kan ontstaan als gevolg van de angst die de dieren hebben doorstaan. Ze manifesteert zich door gasophoping in de darmen en buikkrimp.

85. de priem die in de linker vang van het schaap gestoken wordt om de gassen te laten ontsnappen.

86. de holle slang die door de slokdarm naar de maag geleid wordt, om de gassen te laten ontsnappen.

87. Lammerdysenterie. Een ziekte die optreedt bij lammeren binnen de week na de geboorte. Ze zuigen niet meer en blaten voortdurend. Na enkele uren blijven ze uitgeput liggen. De ontlasting is bloederig of zwart. De ziekte wordt veroorzaakt door een bacterie die een verzwering te weegbrengt in de wand van de dunne darm .

88. Navelinfektie. Een besmetting van de navel die veroorzaakt wordt door bacteriën bij het moederschaap of in de stal ?

89. Een longontsteking of longaandoening door het kou vatten, meestal na het scheren ?

d) Aandoeningen i.v.m. de voortplanting

90. Besmettelijk verwerpen bij schapen?

91. Te vroeg lammeren, zodat het lam niet levensvatbaar is ?

92. Lijfbieden : het uitstulpen van de schede, eventueel het zichtbaar worden van de baarmoederhals bij een drachtige ooi ?

93. Drachtigheidstoxicose of ketonemie : een akute stofwisselingsstoornis bij een drachtig schaap, vooral op het einde van de dracht en bij een zware dracht (twee- of drieling). Bij gebrek aan voedsel wordt te veel eigen vet of weefsel verbrand, waardoor het dier uitgeput raakt en niet meer recht kan. Sterfte volgt.

e) Andere aandoeningen

94. Boutvuur : een gasvormende ontsteking in de spiermassa van dij, schouder of bil. Als de ziekte voorkomt bij schapen kort na het lammeren is de klink en omgeving gezwollen en paars. De ziekte komt meestal voor bij jonge schapen en heeft meestal een vlugge dodelijke afloop.

95. Chronische polyarthritis bij lammeren : een besmetting langs een wonde door de vlekziekte bacil die zich bij het lam lokaliseert in één of meer gewrichten. Die zijn een weinig gezwollen en voelen warm aan. De dieren manken, eten weinig en vermageren. De ziekte duurt 2 à 4 weken.

96. Miltvuur. (wet. ben. : antrax). Een zeer besmettelijke en gevaarlijke ziekte. De ziekte verloopt zeer snel. Soms sterven de dieren plots zonder voorgaande verschijnselen en met krampachtige stuipen. Ofwel krijgt het dier hevige koorts- en pijn aanvallen. De slijmvliezen zijn hoog roodblauw gekleurd, de urine kan bloederig zijn en uit aars en klink kan bloed vloeien. Het dier sterft dan in 1 of 2 dagen. Bij het slachten blijkt dat de milt enorm opgezet is. De ziekte wordt verwekt door een sporenvormende bacil, zodat de smetstof jarenlang in de bodem kan blijven. (Dial. ben. kool, koolvier, miltvier, vier)

97. Bewegingsstoornissen in de achterhand. De schapen maken een zwaaiende beweging bij het lopen.

98. Het zich vaak uitrekken, een holle rug krijgen en tegelijk achterblijven in de groei, gezegd van lammeren.

99. Hoe heet een lam dat die aandoening heeft.

100. Hersenlisteriose. Een hersenziekte veroorzaakt door listeria bacteriën, die onder andere voorkomen in kuilvoer en die via wondjes in de mond het weefsel binnendringen en de zenuwbanen naar de hersenen volgen. De zieke schapen maken draaiende bewegingen tot ze neervallen.

101. Een lam dat bij de geboorte een vlies over de ogen heeft en niet kan zien.

102. Hoe heet die vlies voor de ogen ?
